

ეკონომიკური თეორიის თანამედროვე პრობლემები

სოციალური პარტნიორობის როგორც სამეწარმეო საქმიანობის ჰუმანიზაციისა და ეფექტიანობის ამაღლების მექანიზმის სრულყოფა

ბესიკ გვაზავა
სტუდენტორი

რეზიუმე

სამეწარმეო საქმიანობის ჰუმანიზაცია გულისხმობს პარტნიორული ურთიერთობების ჩამოყალიბებას მომუშავესა და მეწარმეს შორის. კეთილსინდისიერი პარტნიორობა სხვა ნებისმიერ მექანიზმზე მეტად ხელს უწყობს შრომისა და კაპიტალის ანტაგონისტური წინააღმდეგობის დაძლევას და მის საფუძველზე არაანტაგონისტური ურთიერთქმედების დამყარებას.

უკანასკნელი წლების მოვლენები ადასტურებს უამრავი პრობლემის არსებობას საბაზრო მექანიზმის ფუნქციონირებაში. იგრძნობა ორმაგი სტანდარტის სისტემა: ერთი მხრივ, დემოკრატიული სახელმწიფოს ყველა მოქალაქის თანასწორუფლებიანობა, მეორე მხრივ კი ადამიანთა არათანაბარი შესაძლებლობები. პრაქტიკა გიჩვენებს, რომ ეკონომიკურ სისტემას, რომელიც ეყრდნობა საბაზრო ფუნდამენტალიზმს, აკლია სამართლიანობა, რადგან მოსახლეობის დიდი ნაწილისთვის არ არის ხელმისაწვდომი წარმოების საშუალებები და არსებობს თავისი სამუშაო ძალის გაყიდვის ხარჯზე, მცირერიცხოვანი ნაწილი კი არის წარმოების საშუალებების მესაკუთრე და ითვისებს ეროვნული შემოსავლის დიდ ნაწილს. საბაზრო მექანიზმი ვერ იქნება ყოველი ადამიანის კეთილდღეობის განსაზღვრული დონის გარანტორი, ხდება საზოგადოების ფენებად დაყოფა შემოსავლების მიხედვით.

საკვანძო სიტყვები: სამეწარმეო საქმიანობა, ჰუმანიზაცია, შრომა, კაპიტალი, პარტნიორობა, საბაზრო მექანიზმი, ეკონომიკური სისტემა, სამუშაო ძალა.

პირითადი ტექსტი

თავისუფალი მეურნეობრიობის მექანიზმი გარანტირებულიად ვერ უზრუნველყოფს მოსახლეობის დასაქმებას. აქედან გამომდინარე, შემოსავლის დონის და გადარჩენის რწმენა არ არსებობს დინამიურად ცვალებად სამყაროში. ამაში მდგომა-რეობს ბაზრის სოციალური უსამართლობა.

პოსტინდუსტრიული ტიპის ახალი საზოგადოების განვითარების გზაზე ჩვენ ცხადად უნდა გავაცნობიეროთ, რომ ბაზარი მიზანი კი არ არის, არამედ კაცობრიობის განვითარების სოციალური მიზნების მიღწევის საშუალებაა. საზოგადოების წინაშე დგება ახალი პრობლემა - *სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარებაში საბაზრო მექანიზმის ნეოლიბერალური მოდელის ალტერნატივის ძიება*. იქ, სადაც საბაზრო მექანიზმი არასასურველ სოციალურ შედეგებს იწვევს, იგი უნდა შეიზღუდოს. ბაზრის უკიდურესი გამოვლინებებისა და მენარმეობისა თუ შრომითი ურთიერთობების განვითარებაზე მათი გავლენის ერთ-ერთი შემაფერხებელი შეიძლება გახდეს სოციალური პარტნიორობის მექანიზმი, რომელიც აერთიანებს ყველა მომუშავეს, სრულფასოვნად ითვალისწინებს და იცავს მათ ინტერესებს.

თავის დროზე ალფრედ მარშალი ხაზს უსვამდა, რომ: „კაპიტალსა და შრომას შორის თანამშრომლობა ისევე სავალდებულოა, როგორც თანამშრომლობა მქსოველებსა და ძაფის დამრთავებს შორის“[1].

სოციალური პარტნიორობის ფენომენის უფრო სიღრმისეული გაგებისათვის საჭიროა გავიაზროთ საკვანძო სიტყვის შინაარსი, კერძოდ, „პარტნიორობა“. ასე, მაგალითად, თანამედროვე ეკონომიკური ლექსიკონი პარტნიორობას განმარტავს როგორც რამდენიმე ფიზიკური ან იურიდიული პირის ერთობლივი ეკონომიკური საქმიანობის ორგანიზების იურიდიულ ფორმას; თანაბარ უფლება-მოვალეობებზე დაფუძნებულ და ერთი მიზნის მისაღწევად წარმართულ ერთობლივ საქმიანობას[2]. „ბიზნეს ტერმინების ლექსიკონი“ იძლევა მსგავს განმარტებას: „პარტნიორობა არის პარტნიორებს შორის ხელშეკრულების სა-

ფუძველზე შექმნილი კომპანიის, ფირმის ორგანიზების ფორმა. აღნიშნულ ხელშეკრულებაში ასახულია მათი უფლებები, მოვალეობები, პასუხისმგებლობები და ა.შ.“[3].

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ შესწავლილი და გაანალიზებული განმარტებების უმრავლესობა სოციალურ პარტნიორობას პიროვნებათაშორისი ურთიერთობების სისტემად განიხილავს.

აქედან გამომდინარე, ჩვენ შეგვიძლია ვისაუბროთ სოციალური პარტნიორობის განმარტების მიმართ ორ მიდგომაზე: ეკონომიკურ (პარტნიორობა როგორც ხელშეკრულების საფუძველზე ერთობლივი საქმიანობის ორგანიზაციის ფორმა) და იურიდიულ მიდგომაზე (პარტნიორობა როგორც კანონმდებლობით დადგენილი ნორმების საფუძველზე მხარეთა მოქმედებების შეთანხმება).

ჩვენი აზრით, სოციალური პარტნიორობა სხვა ჭრილში უნდა განვიხილოთ. შესაძლებელია სოციალური პარტნიორობის განხილვა ეკონომიკური სუბიექტების **ურთიერთქმედების მექანიზმად**, რომელიც გამოიხატება პარტნიორობით დაინტერესებული ყველა მხარის ურთიერთგავლენის მეთოდების, ფორმებისა და ბერკეტების ერთობლიობით.

ამავე პოზიციიდან შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის ექსპერტები სოციალურ პარტნიორობას მიიჩნევენ მექანიზმად, რომლის მეშვეობითაც მენარმეები, მშრომელთა და მთავრობის წარმომადგენლები კომპრომისის მოძიების გზით შეიმუშავენ შეთანხმებული და მრავალმხრივი მოქმედებების კომპლექსს ეროვნული მასშტაბით ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკის ყველა უმნიშვნელოვანესი საკითხის გადასაჭრელად[4].

ასევე ჩვენ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ პარტნიორული ურთიერთობების **ძირითად მახასიათებელ ნიშნებს** მენარმეობისა და შრომის ჰუმანიზაციის სფეროში წარმომადგენს ერთობლივი საქმიანობა მოცემული საბოლოო მიზნის მისაღწევად, რომელიც დაფუძნებული იქნება პარტნიორთა გრძელვადიან, სახელშეკრულებო და თანასწორუფლებიან ურთიერთობებზე, ასევე ყოველი მხარის მიერ სარგებლის მიღებაზე.

მნიშვნელოვანია ის ფაქტიც, რომ კანონით შემოთავაზებულ ფორმულირებაში საუბარია მხოლოდ დაქირავებულისა და დამქირავებლის ინტერესების შეთანხმებაზე, სახელმწიფოს კი რჩება შეთანხმებებით აღებული ვალდებულებების შესრულების უზრუნველყოფის ფუნქცია. ჩვენი აზრით, სახელმწიფო ერთ-ერთი აქტიური პარტნიორია, ვინაიდან, ერთი მხრივ, წაარმოადგენს სახელმწიფო ორგანოების როგორც დამქირავებლის, საწარმოს მესაკუთრის (სახელმწიფო მენარმეობის განხორციელებისას) ინტერესებს, მეორე მხრივ, გამოხატავს საკუთარ ინტერესებს და ერთგვარად ქვეყნის ყველა მოქალაქის ინტერესების ანაბეჭდია შრომითი ურთიერთობების სფეროში და ასევე გვევლინება შუამავლის, კოორდინატორის, კანონმდებლის როლში.

სოციალური პარტნიორობის სფეროში სახელმწიფოს ძირითადი ინტერესებია:

- ა) საზოგადოების სოციალური სტაბილურობა;
- ბ) შრომითი რესურსების გაფართოებული აღწარმოება;
- გ) შრომის ბაზრის განვითარება და შრომისუნარიანი მოსახლეობის გარანტირებული დასაქმების უზრუნველყოფა;
- დ) დაცვისა და შრომის უსაფრთხოების სისტემის ეფექტიანი ფუნქციონირება;
- ე) სახალხო მეურნეობის ყველა დარგის კომპლექსური განვითარება;
- ვ) ეროვნული ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფა როგორც შიდა, ასევე საგარეო ბაზრებზე.

ასევე, უნდა გვახსოვდეს, რომ სახელმწიფო წარმოადგენს არა მხოლოდ საზოგადოებრივ ინტერესებს, არამედ გვევლინება მსხვილ მეურნე სუბიექტად, რომელიც უშუალოდ მონაწილეობს საბაზრო ეკონომიკაში, ანუ ახორციელებს სახელმწიფო მენარმეობას (სმ). სახელმწიფო მენარმეობის საწარმოებს შეუძლიათ განახორციელონ თავიანთი საქმიანობა როგორც კომერციულ, ასევე არაკომერციულ საფუძველზე. მისი ძირითადი ამოცანაა საზოგადოებრივ-ეკონომიკური სარგებელი, ხოლო მოგება წარმოადგენს დასახული მიზნის მიღწევის საშუალებას.

თუმცა, სახელმწიფო საწარმოების სტრატეგიას, გარდა სოციალურისა, გააჩნია საბაზრო მიმართულობაც - სახელმწიფო საწარმოების საქმიანობის კომერციალიზაცია, რომლის გამოც, უმეტეს შემთხვევაში, სახელმწიფო საწარმოები გველინებიან სააქციო საზოგადოებებად და გააჩნიათ საბაზრო სუბიექტის ყველა უფლება. სახელმწიფო მენარმეობის განსაკუთრებულ სახეობას წარმოადგენს კონცესიების მიცემა კერძო ბიზნესისთვის.

დამსაქმებელთა მთავარ ამოცანას წარმოადგენს მოგების მაქსიმალიზაცია, ამასთან, ძალიან ხშირად, ზოგიერთი მათგანი ანგარიშს არ უწევს მისი მიღწევის საშუალებებს. ამჟამად დამსაქმებლები ხშირად არღვევენ დაქირავებულთა ინტერესებს, ხშირად სარგებლობენ მათი სამართლებრივი გაუთვითცნობიერებლობით და პროფკავშირული ორგანიზაციების პასიურობით. ძველებურად უცვლელი რჩება შრომის ოფიციალური ანაზღაურების დონის ჩამორჩენა დარგის საშუალო მაჩვენებლებთან შედარებით. მენარმეები ახორციელებენ ღონისძიებებს შრომის ინტენსიფიკაციის მიმართულებით, თუმცა ანაზღაურების დონე ისევ ისე დაბალ დონეზე რჩება. შრომასა და კაპიტალს შორის წინააღმდეგობა უმეტეს შემთხვევაში სწორედ ამ პრობლემითაა გამოწვეული. დაქირავებულთა მნიშვნელოვანი ნაწილის ხელფასი იმდენად დაბალია, რომ მათ მხოლოდ ბიოლოგიური გადარჩენის შესაძლებლობას აძლევს, ეს კი ვერ შეუწყობს ხელს მის პიროვნულ განვითარებას. სწორედ ხელფასის ღირსეული დონე ქმნის პირობებს ადამიანური კაპიტალის გაფართოებული აღწარმოებისთვის. ანაზღაურების ურთიერთხელსაყრელ დონის ჩამოყალიბების საფუძველი შეიძლება გახდეს მისი დამოკიდებულება საწარმოს ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე და ყოველი მუშაკის შრომის მწარმოებლურობა, ანუ ხელფასის მატება უნდა მოხდეს შრომის ეფექტიანობისა და მწარმოებლურობის ამაღლების შემდეგ.

მენარმეები მოვალენი არიან პირველ რიგში დაიცვან შრომის კანონმდებლობა. სამენარმეო სტრუქტურებს მოეთხოვებათ დამსაქმებლის ფუნქციების შესრულება, შრომის სამართლიანი

ანაზღაურება დასაქმებულის კვალიფიკაციისა და მისი შრომითი ეფექტიანობის შესაბამისად; მსხვილმა საწარმოებმა ასევე უნდა შეიმუშაონ სტრატეგიები ახალი სამუშაო ადგილების შესაქმნელად, უზრუნველყონ გარანტირებული გრძელვადიანი დასაქმება. ზოგიერთ შემთხვევაში მენარმეები ვერ ართმევენ თავს დამსაქმებლის ფუნქციებს, რაც ქმნის პირობებს საზოგადოების თვალში ზოგადად მათი და ასევე მათ მიერ განხორციელებული ეკონომიკური საქმიანობის მიმართ ნეგატიური დამოკიდებულების ჩამოსაყალიბებლად.

მდგარდ ეკონომიკურ განვითარებაზე გადასვლა მოითხოვს სოციალურ-შრომითი ურთიერთობების ახალი თვისებების განვითარებას - ზოგადად და კონკრეტულად - მენარმისა და დაქირავებული მუშაკის ურთიერთქმედებას. თვალსაჩინოა ადამიანის როგორც საჭირო ცოდნის, უნარ-ჩვევების, ფიზიკური და ზნეობრივი თვისებების მქონე პროფესიონალის დაფასების აუცილებლობა, რასაც, თავის მხრივ, მოგება მოაქვს მენარმისთვის. აუცილებელია იმის გათვალისწინება, რომ თანამედროვე მომუშავეისთვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს თვითრეალიზაციის მოთხოვნილებას და საერთო საქმის თანაზიარობას და არა უბრალოდ მოგების მიღებას. ყოველივე ეს პირველხარისხოვანი და ობიექტური პირობაა ურთიერთობათა სრულყოფისათვის სამენარმეო საქმიანობის ჰუმანიზაციის სიბრტყეში.

ადამიანზე ორიენტირებული ეკონომიკური სისტემის ეფექტიანი განვითარების მიზნის მისაღწევად აუცილებელია ისეთი პირობების გათვალისწინება, როგორიცაა სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების მონაწილეობა წარმოებრივი და სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარებაში, ასევე პოლიტიკის (ეკონომიკური, სოციალური, სამეცნიერო-ტექნიკური) შემუშავება და რეალიზაცია, რომელიც დაფუძნებული იქნება არა მხოლოდ საკანონმდებლო, არამედ საზოგადოებაში ჩამოყალიბებულ მორალურ-ზნეობრივ, კულტურულ ნორმებზე.

პარტნიორული ურთიერთობების „ბედი“ პირველ რიგში დამოკიდებულია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ კურსზე, ვინაიდან სწორედ სოციალური სახელმწიფოს მმენებლობის გეზს

გულისხმობს პარტნიორობის განვითარება. საფინანსო-ეკონომიკური სფეროს სიძნელებმა ჩვენი ქვეყნის ხელისუფლება შემდგომი განვითარების გზის არჩევანის წინაშე დააყენა: ნეო-ლიბერალური კურსის გაგრძელება (რომელიც ხორციელდებოდა უკანასკნელი ორი ათწლეულის განმავლობაში), მიბრუნება მბრძანებლურ-ადმინისტრაციულ სისტემაზე (ჩვენი აზრით, ურთიერთობათა ამ ტიპმა ამოწურა თავისი შესაძლებლობები) და სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო მეურნეობის მოდელი. მესამე გზა აძლიერებს სოციალურ პრიორიტეტებს სახელმწიფოს საქმიანობაში (საზოგადოებრივად აუცილებელი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების ნაწილში) და ითვალისწინებს ხელისუფლების წარმომადგენლებს, მენარმეებსა და დაქირავებულებს შორის პარტნიორული ურთიერთობების განვითარებას, გაძლიერებას.

დასკვნა

მენარმეობის ჰუმანიზაციის განვითარებაში სოციალური პარტნიორობის მნიშვნელობის შემდგომი ამაღლება სისტემურ მიდგომას მოითხოვს. ეს კი ნიშნავს როგორც სამართლებრივი საფუძვლების განვითარების აუცილებლობას, ასევე ორგანიზაციული და ეკონომიკური საფუძვლების აღრიცხვასა და სრულყოფას, საზოგადოების განვითარების საერთო დონის ამაღლებას. მნიშვნელოვანია ხელისუფლების, კერძო მენარმეებისა და თავად დაქირავებულების მხრიდან ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის განვითარებაში ყველა ამ ფაქტორის მნიშვნელობის სიღრმისეული გაცნობიერება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Marshall A. Principle of Political Science. - M.: Progress, 1993.
2. Sheet F. National System of Political Economy. MD Direct-Media, 2007. 235
3. McConnell CR, Brough SP. Economics: Principles, Problems and Politics. T 2 T. - Tallinn, 1993.
4. Fuchs Victor, «The Economic of Health in a Post - Industrial

Society», The Public Interest (Summer 1979): 3-20.

5. GDP and beyond - Measuring progress in a changing world. Commission Of The European Communities, Bruxelles, 20.8.2009.

6. Gerrard M. B. What are public-private partnerships, and how do they differ from privatizations? // Finance & Development. 2001. V. 38.

IMPROVING SOCIAL PARTNERSHIPS AS A MECHANISM FOR HUMANIZING AND INCREASING EFFECTIVENESS OF ENTRE- PRENEURIAL ACTIVITIES

Besik Gvazava

The Doctoral Student at GTU

RESUME

Humanizing entrepreneurial activities means establishing partnerships between the employees and entrepreneurs. More than any other mechanisms, bona fide partnership helps to overcome the antagonistic resistance of labour and capital and builds the antagonistic interactions on the basis of it.

Recent events confirm the existence of numerous problems in the functioning of the market mechanism. There seems like a double standard system: on the one hand, citizen equality of democratic state and on the other hand, there are unequal abilities/opportunities for people. As the practice shows, the economic system that relies on market fundamentalism has lack of justice because there is no means of production available to a large part of the population. Only the small part of population owns the means of production and consumes a large portion of the national income. The market mechanism can not guarantee the well-being of every human being, the society is divided by income.

Key words: Entrepreneurial activity, humanization, labour, capital, partnership, market mechanism, economic system, labour force.